

СЛОВЕСНО-СИТУАТИВНИЙ КОМІЗМ У ТВОРІ Г. ГУСЕЙНОВА «СТАНЦІЙНІ ПАСТОРАЛІ (СПОВІДЬ ДИТИНСТВА)»

Рибалка Ярослава Іванівна

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара
проспект Гагаріна, 72, Дніпро, Україна

Майборода Наталія Григорівна

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара
проспект Гагаріна, 72, Дніпро, Україна

У статті досліджено словесні, ситуаційні та словесно-ситуаційні засоби створення комічного у творі Придніпровського письменника Григорія Гусейнова «Станційні пасторали. Сповідь дитинства». Творча індивідуальність автора, його світосприймання та світовідчуття, ставлення до явищ навколишньої дійсності й оцінка їх – усе це позначилося на доборі та організації мовних засобів. Як письменник Григорій Гусейнов сформувався, убираючи в себе набутки фольклорного гумору, традиційні надбання комічного української літератури, а також все те краще, що створили гумористи інших літератур. Творчість Григорія Гусейнова як гумориста не позбавлена суто патріотичних українських образів та мотивів. Позаяк зміст ситуації і слова, що його передають, становлять різні сфери, то на підставі цього розрізняємо ситуаційний комізм і словесний, ситуаційні засоби сміху і словесні. Змістові, як і слову, притаманна своя специфіка, що зумовлюється природою ситуації. Остання може бути комічною. Слово також може спричиняти сміх. Гумор, що викликається змістом ситуації, є ситуаційним. Виділено такі ситуаційні засоби: другорядне, третьорядне, таке, що за певних обставин не має прямого відношення до справи, висувається на передній план, а основне виступає на останньому місці; суто місцеве або маловідоме подається як загальновідоме; про незаперечну істину говорять з сумнівом; завуальоване змалювання негативних явищ; характеристика дійових осіб через ситуації, у яких вони опиняються, або ж через їх дії; суржик для ускладнення ситуації, що і робить ситуації комічними. Уналежено проміжну групу засобів створення комічного – словесно-ситуаційну, зокрема два її типи: індивідуально-авторські та традиційні засоби. До перших віднесено: комічні словесно-ситуаційні евфемізми; пошук контрастно синонімічного слова для протиставлення, нагромадження риторичних питань; словесно-ситуаційний алогізм; гіперболізація ситуації з використанням контрастного слова; несумісні словесно-ситуаційні приклади. Традиційні засоби визначено такі: використання фразеологізмів (фразеологізми як стійкі словесні поєднання з вузькою, але більш чіткою ситуацією і фразеологізми з різко вираженою ситуацією широкого плану); стійкі лайливі слова, що не втратили змістового значення; використання рядків з пісень та віршів, які, створюючи фон для епізоду, підсилюють контраст. Виявлені й досліджені мовні засоби комічного свідчать про те, що письменник вмів знаходити найвиразніші можливості українського слова у створенні комічного.

Ключові слова: мовні засоби, комічне, гумор, контраст, індивідуально-авторські словесно-ситуаційні засоби створення комічного, евфемізми, риторичні питання, суржик.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Мова й емоції – дві надзвичайно важливі категорії існування у сучасному світі. Тому дослідження ролі та функцій мовних засобів, що ці емоції виражають, є досить актуальним на сьогоднішній день, адже, дізнавшись мету вживання автором тих чи тих емотивних мовних одиниць, з'ясуємо способи свідомого і підсвідомого впливу автора на розум та емоції читача, виявляємо особливості та специфіку особистого стилю автора.

Творча індивідуальність автора, його світосприймання та світовідчуття, ставлення до явищ навколишньої дійсності й оцінка їх – усе це позначається на доборі та організації мовних засобів. Особливо яскраво це можна побачити на прикладі комічного твору, де мовні засоби створення гумору мають найрізноманітнішу природу. Зазвичай комічне ґрунтується на контрастах, які утворюються внаслідок невідповідності явища звичним нормам.

На нашу думку, визначення закономірностей творення й уживання мовних засобів коміч-

ного залишає ще широке поле для аналізу. Загальновідомо, що в основі комічного лежать контрасти, однак більшість дослідників часто обмежуються тільки констатацією мовних компонентів комічного у тексті. Нерідко словесні контрасти згадано епізодично, без заглиблення у сутність словесних засобів комічного, без з'ясування причин уживання і способів творення. Це зумовлює актуальність нашої праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вагомий внесок у питання дослідження теорії комічного зробили такі вчені, як Б. Дземидок, А. Дмитрієв, Л. Карасьов, О. Лук, В. Пропп, С. Дейвіс, Род А. Мартін. Мовні засоби утілення комічного висвітлено в роботах І. Арнольд, М. Брандес, Н. Наєр, Б. Совінські, Дж. Моррелл. Дослідженню засобів комічного у творчості українських письменників присвячено ряд статей і дисертаційних досліджень, зокрема Д. Кіт «Патріарх українського гумору: Павло Глазовий», Б. Пришва «Прийоми словесного комізму в творах Остапа Вишні», А. Чоботко «Сміх і сатира у М. Гоголя» та ін.. У них описано значну кількість мовних явищ, що спричиняють сміх, виявлено специфічне у їх застосуванні, властиве тому чи іншому письменникові.

Наразі поза увагою дослідників залишається творчість талановитого сучасника, журналіста, редактора, письменника Придніпров'я Григорія Гусейнова, який розпочав свою творчу діяльність наприкінці ХХ століття.

Мова творів Гусейнова колоритна, сюжет композиційно простий, письменник звертається до різноманітних і часто дуже оригінальних мовно-стилістичних засобів комічного, досягаючи виразності в змалюванні характерів і ситуацій.

Дослідники творчості Григорія Гусейнова – Іван Андрусак, Ярослав Голобородько, Василь Слапчук та інші – у своїх працях звертають основну увагу на висвітлення ідейної спрямованості творчості письменника, але жодної фундаментальної праці не присвячено мові його творів, не досліджено мовні засоби створення комічного у письменника. Це й породжує новизну пропонованого дослідження.

Найповніше висвітлює творчість Григорія Гусейнова Ярослав Голобородько. У своїх статтях «Реставрація часу» (Голобородько, 2004) та «Апокастасис» (Голобородько, 2007) він аналізує масштабний художньо-дослідницький проєкт Григорія Гусейнова «Господні зерна», називаючи його «непересічним явищем у помежів'ї ХХ–ХХІ століть» (Holoborodko, 2004, p. 169). Автор статті зазначає, що простежується розростання і трансформація первинного задуму

автора: зібрати «Господні зерна», щедро розсипані по українській історії; прагнення автора описати, змалювати, дослідити, популяризувати долю українського світу в мегасвіті людства. Врешті, дослідник називає цей проєкт образно-документальною семіотикою України: книга вийшла в восьми томах, з 1984 по 2004 рік (Holoborodko, 2004, p. 170). Ярослав Голобородько зазначає, що є всі підстави схарактеризувати «Господні зерна» і як роман-дослідження, і як художню динаміку історії, і як роман-подорож, і як роман-енциклопедію (Holoborodko, 2004, p. 175). В іншій статті автор відзначає, що книга Григорія Гусейнова повертає українській «культурі та історії тисячі імен і постатей», а також безліч справ та подій (Holoborodko, 2004, p. 163).

Інший дослідник – Іван Андрусак – у своїй статті «Останні тарпани. Про книгу Григорія Гусейнова «Господні зерна» (Андрусак, 2003) пише про значення «Господніх зерен» як художньо-документального життєпису. Про ту важку працю, яку зробив Григорій Гусейнов, щоб зібрати «зерна» і відновити історію. Автор статті згадує про композиційне значення вставлених новел, які, «як «нитки», зшивають документальні фрагменти оповіді» (Andrusiak, 2003, p. 5).

Один із дослідників, Василь Слапчук, присвятив свою статтю «Незаймані пташині гнізда» (Слапчук, 2001) дослідженню ідейно-тематичного спрямування роману Григорія Гусейнова «Станційні пасторали» (Сповідь дитинства). «Невигадливість» і «безхитрісність» сюжету роману автор статті пов'язує саме з жанром – роман-сповідь (Slapchuk, 2001, p. 164). Слапчук акцентує увагу на «неквапливій» мові твору, її простоті і в той же час яскравості, відвертості. Автор не обходить увагою почуття гумору Гусейнова, його самоіронії та вдалому змалюванню подій через «призму дитячого бачення навколишнього світу» (Slapchuk, 2001, p. 164).

Формулювання мети і завдань статті. Григорій Гусейнов майстерно використовує багатство української літературної мови та звертається до невичерпного джерела народної мови. Мова його творів характеризується простотою, образністю, яскравим комічним колоритом, експресивністю та емоційністю. У ній переважає народно-розмовна стихія з використанням пісенних мотивів, афоризмів, приказок, прислів'їв тощо. Саме тому ставимо на меті дослідити засоби словесно-ситуаційного комізму у романі Григорія Гусейнова «Станційні пасторали (Сповідь дитинства)». Бачимо перед собою такі **завдання**: визначення етапів наукового пошуку; визначення внутрішньої

структури об'єкта дослідження; характеристика ситуативних засобів створення комічного; аналіз словесно-ситуативних засобів створення комічного.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Поняття ситуації слід розуміти по-різному: у широкому розумінні – це процес, дія, відношення одного предмета до іншого, їх взаємодія, зміна тощо. Інакше кажучи, ситуація – це об'єктивна реальна дійсність. У вузькому розумінні ситуація – це якийсь окремих акт дійсності.

Маючи таке могутнє знаряддя, як мова, людина може уявно створювати ситуації, що в реальному світі не існують, тобто уявні. Фіксуємо приклади уявних ситуацій у романі Григорія Гусейнова «Станційні пасторалі»: «Я лежав у темряві й гадав: з чого ж вона почне мене поїдати, та відьма з темряви?» (1, с. 245); «Без сумніву, Творець вигадав цих комах щоб лякати дітей і вагітних жінок» (1, с. 209); «При бажанні можна провести геологічні дослідження й розпочати промислові розробки покладів олії» (1, с. 128).

Відмінності між явною ситуацією й уявною як процесами немає. Проте з позиції змісту ці ситуації різняться. Явна ситуація – це та, що реально існує, правдива. В уявній або вступають у відношення нереальні предмети, або відношення між реальними речами є умовними чи такими, що насправді не існують. Проте немає уявної ситуації, де б не було або реальних, або подібних до них предметів, відношень, дій тощо.

Оскільки зміст ситуації і слова, що його передають, становлять різні сфери, то на підставі цього можна розрізняти ситуаційний комізм і словесний, ситуаційні засоби сміху і словесні.

Змістові, як і слову, притаманна своя специфіка, що зумовлюється природою ситуації. Остання може бути комічною. Слово також може спричиняти сміх. Гумор, що викликається змістом ситуації, назвемо ситуаційним.

При ситуаційному комізмі смішним є зміст, а не слова, якими він передається. Наприклад: «Я вирішив, що одразу ж після мого викриття поїзд розвернеться і поїде знов на нашу станцію» (1, с. 201).

В основі ситуаційних засобів лежать комічні змістові відношення між предметами, явищами. Вони й визначають сутність самого засобу. Григорій Гусейнов, вибудовуючи комічно-контрастні відношення між предметами, явищами, використовує різні ситуаційні засоби гумору:

1) Другорядне, третьорядне, таке, що за певних обставин не має прямого відношення до справи, висувається на передній план, а основне виступає на останньому місці, начебто

малозначуще: «Готуючись до поїздки, я також забрав з собою найцінніше, що було в мене: мідний гвіздок, що його колись знайшов у ставку в Лисі Горі, дві патронні гільзи, подаровані мені Толькою Полокою, й ніпель від камери велосипедного колеса з ще зовсім цілою білою гумкою, який я колись підібрав на вулиці» (1, с. 193).

2) Суто місцеве або маловідоме видають як загальновідоме: «Щось тоді ми вперше й стали свідками гіркого плачу досі нам невідомої дівчинки Люди» (1, с. 218).

3) Про незаперечну істину говорять із сумнівом: «Вона каже, в Москві є велика червона споруда, Кремль називається, що ж, повіримо» (1, с. 134).

4) Уникаючи негативних характеристик, автор завуальовує їх: «Нарешті я змикутив: батькові треба було так робити, щоб не взнали про це наші пройди сусіди – Цьоми, а особливо дядько Зазимко, якого за очі всі на Чкаловській називали не інакше, як «навушник»...» (1, с. 42); «Чи героїчні воїни проспали свій ешелон, чи круто загуляли в станційних дівок, історія цього не уточнює...» (1, с. 129); «...через хронічні надлишки в елеваторському медпункті спирту, який самі ж фельдшери змушені були безперервно знищувати» (1, с. 191); «Йому треба було лише мовчати, всміхатися й не пити горілки» (1, с. 225).

5) Автор прямо висловлює своє ставлення через мову героїв роману: «У кого в хаті немає свету, там живуть дурні люди» (1, с. 123); «Очевидно, проблема навчитися читати його взагалі не займала. Значно важливішим було з'ясувати, коли все ж таки зуміє вийти заміж його славна підопічна» (1, с. 178).

6) Цілу низку ситуацій автор присвятив змалюванню «війни» за кізяки, що надає роману невідомий комічний відтінок: «Існував неписаний закон: ніхто не мав права брати кізяків навпроти чужого двору» (1, с. 94); «Особливою удачею вважалося, коли якраз навпроти твого двору лунко падало нерівною стрічкою десяток охристих, твердих і одночасно неймовірно ніжних і теплих киваликів» (1, с. 94); «Сусіди навперейми вибігали хто з чим, аби бути на вулиці біля кізяка першими, не вгавити неповторної щасливої миті» (1, с. 94).

7) Григорій Гусейнов подає нам характеристику дійових осіб через ситуації, у яких вони опиняються, або ж через їх дії: «Й тепер Вера вже відкрито демонструвала з себе психічно хвору» (1, с. 254); «...гуртом, ніби за чиєсь команди, високо підстрибували, ойкаячи й матюкаючись, щойно авто втрапляло колесами навіть до найменшої ями. Найризикованіші із

пасажирів випробовували себе, займаючи місця в самісінькому хвості машини...» (1, с. 64); «Дід Онисько горнув на всі боки такими матюками, що наш старий годинник на стіні тут же став заїдати» (1, с. 170).

8) Також він використовує комічні контрасти: «Щоденно обсипаючи одна одну прокльонами, гаряче доводячи всієї припишклій вулиці, втомленій багаторічним конфліктом, власне янгольське походження...» (1, с. 80); «Рентабельна, малогабаритна тварина сміливо могла би претендувати на почесне місце на гребні нашої станції поруч із зображенням цистерни з-під мазуту та умовного портрета замурзаного машиніста паровоза» (1, с. 119).

9) Автор досягає іронії за допомогою зображення елементів портрету: «...груди Клавдії, виставлені далеко наперед, напоказ, були свідченням розцвіту рідної вітчизни» (1, с. 34).

10) Наскрізний сюжет роману присвячений зображенню життя маленького Григорія, тому автор не міг уникнути ситуацій, які, головним чином, спричинює уява та поведінка хлопчика: «Щось мені підказувало, що вже надходив час плакати» (1, с. 200); «Відчувши себе незалежним від кошеняти та пряника, я твердо взяв себе в руки...» (1, с. 207); «Іван Кирилович твердо сказав, що без аналізів мене наступної осені в школу не приймуть ні за які гроші. Напевно, мушу оті «аналізи» нести в клас...» (1, с. 208); «Я був впевнений, що то у діда Ониська коза крапа тютюн і миттю його ковтала» (1, с. 119).

11) Для досягнення комічного ефекту автор використовує суржикове мовлення батька головного героя, що і робить ситуацію комічною:

«Мати, відряджаючи батька в Піщаний Брід для того, щоб мене «оформили», суворо йому наказала, щоб сина записали Василем але паспортника-реєстратора жодного з батькових слів, якими він старанно переповідав материне прохання, не розуміла. Але ї зустрічні пропозиції паспортника-реєстраторші батько також категорично відхиляв. Ситуація складалася критично: я міг залишитися без імені. З пізніших розповідей матері виглядало все це непорозуміння приблизно так. Батько, як йому здавалося, чітко й зрозуміло показував: «Василь», але його ніби не чули, а тільки перепитували: «Шура? Миша? Гриша?...» Але батько знову повторював навчене матір'ю: «Василь...» Діалог міг перерости в конфлікт. І тоді, порадившись, паспортника на свій страх і ризик записала мене Григорієм.

Документ батькові віддали і він, переконаний, що материне завдання виконав повністю

і якісно, пішки протопав класичних дев'ять кілометрів» (1, с. 57–58).

У контексті можуть поєднуватися і ситуаційні засоби гумору, і словесні: «Я не мав уявлення, що значить слово «приамурські», але вважав, що це їхня – партизанів – характеристика» (1, с. 234). На цьому прикладі бачимо нерозривний зв'язок між словесними засобами гумору та ситуаційними. Якщо прибрати один з компонентів, що створюють комічне, то сама ситуація перестане бути смішною. Засоби гумору, у яких слово і ситуація становлять нерозривну єдність при створенні контрасту, тлумачимо як словесно-ситуаційні.

У романі виділяємо як індивідуально-авторські словесно-ситуаційні засоби комічного, так і традиційні.

Індивідуально-авторські. Комічні словесно-ситуаційні евфемізми. Усі зазначені вище причини створення комічного словесними евфемізмами спричиняють також і словесно-ситуаційні. Відмінність між цими видами евфемізмів – у їх структурі. До комічних словесно-ситуаційних відносимо ті, що становлять цілу групу слів і передають ситуацію, яка виступає на місці грубого слова: «І тут я здогадався, що зараз стане у нагоді та частина тіла, на якій я взимку спускаюсь з гори» (1, с. 24).

Контраст виникає тоді, коли евфемізовано предмети, назви яких не слід замінити, це зроблено з удаваної скромності: «Проворне прозоре питво вмить звеселяє чоловіків за фанерним столом» (1, с. 35).

Своєрідним прийомом творення комічних словесно-ситуаційних евфемізмів, що його застосовує Григорій Гусейнов, є передача вульгарних виразів словами, які самі не є грубими. Із таких слів письменник створює ситуацію: «Дід Онисько наче сирена: відразу було чути кодові слова, якщо хтось крав черешні: «щоб тобі», «стерезись поганцю», «готуй для шії мотузок» (1, с. 133).

Григорій Гусейнов не тільки творить комічні словесно-ситуаційні евфемізми, а й користується фольклорними: «Сил вже не було, і половина з нас побігла до вітру...» (1, с. 43).

Автор використовує нагромадження риторичних запитань: «Знаючи її патологічну підозрілість, я повинен був блискавично швидко програти всі можливі варіанти відповідей на питання: а) чому це я не в школі? б) що тримаю в руці? в) з якої напасті такий заспаний?» (1, с. 255).

Словесно-ситуаційний алогізм: у контекст вводиться слово, яке, змінюючи ситуацію, перетворює її в абсурд: «...вмінювати обкладинки

на цигарки або перебивки, офіційно звалося спекуляцією» (1, с. 36); «Напруга біля Ониськової печі стояла така, що сміливо можна було вимикати залізничну електростанцію, а провід безпосередньо підключати до чкаловських намагніченого жіноцтва» (1, с. 251); «...рай таки існує (він – в Одесі, в стінах саме цього лікувального закладу)...» (1, с. 242).

Гіперболізація ситуації з використанням контрастного слова: «...моє персональне ложе. Встановили його без зайвих урочистостей за грубою. Дід Онисько цей помітний у моїй біографії факт прокоментував лаконічно: «Курорт...» (1, с. 243); «...ї хоча б на один день він таки стане всемогутньою постаттю патріархальної Герасимівки» (1, с. 251); «Мати з кількома сусідками-активістками йшли делегацією до діда Ониська, вести дипломатичні переговори про піч» (1, с. 250); «Тоді я згадав плододжерку, ніколи її не бачив, але, мабуть, це щось з іклами і волохате» (1, с. 57).

Несумісні словесно-ситуаційні приклади. Як відомо, прикладка – це означення, що виражається іменником і узгоджується з означуваним словом у відмінку. Однак у прикладах, що викликають сміх, поєднано предмети або малоподібні, або зовсім не подібні, або несумісні за якостями, розмірами і т. ін.: «Коза-квіткарка...» (1, с. 248); «...ведмедик-парашутист...» (1, с. 249); «...гусак-педагог тітки Марійки...» (1, с. 251).

Автор використовує для зображення іронічних ситуацій іншомовні слова, уживаючи їх як контраст до українських лексем: «найвродливішого станційного шестирічного хлопчика до дверей того самого містичного санаторію...» (1, с. 237); «Фікус хронічно потерпав від безовісно-фамільярного ставлення до себе з боку юного покоління санаторійців, якому хронічно не вистачало вітамінів» (1, с. 241); «І от, аби належно відомстити своїм кривдникам, підступна тітка Роза затіяла гігантський альтернативний квітник безпосередньо в себе на городі, категорично відмовившись садити картоплю, квасолю й усю іншу мало оригінальну й нехудожно городину» (1, с. 247).

Традиційні засоби. Використання фразеологізмів. Фразеологізми як стійкі словесні поєднання з вузькою, але більш чіткою ситуацією і фразеологізми з різко вираженою ситуацією широкого плану відносимо до словесно-ситуаційних засобів комічного. Вираз стає фразеологізмом завдяки своїй влучності, що досягається тоді, коли він вичерпно передає думку або містить у собі вдало зримовані слова, епітет, метафору, порівняння чи інші художні засоби, що досить виразно характеризують предмет, ситу-

ацію: «Телята ревнули, собаки брехали, а ти разом з ними...» (1, с. 103); «...нехай іде воно все гострим колом, осипається й мелеться на борошно» (1, с. 148); «Коло дівки парубонько півнем козириється» (1, с. 161); «...як не вертись, собако, а хвіст таки ззаду» (1, с. 166).

Для створення комічного ефекту Григорій Гусейнов широко використовує фразеологізми, що описують гумористичні ситуації: «Робить їм тут нема чого, от і бісяться з жиру. Лучче б їхали в колхоз...» (1, с. 31); «Щоб мати право сидіти з нами в школі, тобі, засранцю, ще треба з'їсти мішок смаженої половини...» (1, с. 185).

Отже, продовжуючи традиції української гумористики, Григорій Гусейнов широко використовує можливості фразеологічних поєднань для досягнення комічного.

Також автор використовує стійкі лайливі слова, що не втратили змістового значення. Вони спричиняють сміх за тих обставин, що й лайливі вирази: «Чулося: «К-л-а-в-д-і-я, бля!» і ставало зрозуміло, що худоба знов помандрувала до сусіднього двору» (1, с. 34).

Для підкреслення комічності ситуації автор використовує рядки з пісень та віршів, які, створюючи фон для епізоду, підсилюють контраст: «По долинам і по взгор'ям шла дівізія вперёд...» (1, с. 234); «Ми шлі под грохот канонади, – відчайдушно чавив я своїми кирзовими чобітками м'який одеський сніг...» (1, с. 235); «Вся жінка потекла по весеннім законам...» – мужньо співав я...» (1, с. 236); «Ти не плач, не плач, моя Маруся, я марському делу абучуся...» (1, с. 159).

Значимо, що мова роману Григорія Гусейнова «Станційні пасторалі» (Сповідь дитинства) насичена словесно-ситуаційними порівняннями, контрастами, співставленнями, евфемізмами, алогізмами, які збагачують та увиразнюють текст твору, роблять його образним, колоритним. Ситуаційне розмаїття створює своєрідний комічний ефект. Ситуаційні засоби разом зі словесними найкраще доносять задум автора – показати дійсність у комічно-іронічному ключі. Автор не лише використовує оказіональні конструкції, а й користується традиційними мовними джерелами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Продовжувач українських гумористичних традицій, Григорій Гусейнов, безперечно, – багатогранний і неперевершений майстер сміху в українській літературі. Словесні, ситуаційні засоби гумору і їх варіанти свідчать про широкий діапазон ресурсів комічного, що ними послуговується письменник, створюючи комічні контрасти. Мовні засоби створення комічного у романі Г. Гусейнова умовно уна-

лежнюємо до трьох груп: словесні, ситуаційні, словесно-ситуаційні. Детальна їх класифікація дає підґрунтя для подальшого вивчення мовно-стилістичних особливостей творчості Григорія

Гусейнова, зокрема засобів створення словесно-ситуаційного комізму в сучасній українській літературі, а також особливостей українського гумору в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусак І. Останні тарпани. Про книгу Григорія Гусейнова «Господні зерна». *Дзеркало тижня*. №17, 8 травня 2003 р.
2. Голобородько Я. Апокастасис «Господніх зерен» (Роздуми над книгою Григорія Гусейнова). *Дзеркало тижня*. № 3, 27 січня 2007 р.
3. Голобородько Я. Реставрація часу («Господні зерна» Григорія Гусейнова). *Березіль*. 2004. № 11. С. 169–175.
4. Голобородько Я. Симфонія ноуменів Григорія Гусейнова («Господні зерна»). *Київ*. 2004. № 7–8. С. 157–163.
5. Слапчук В. Незаймані пташині гнізда: Рецензія на книгу Григорія Гусейнова «Станційні пасторали». *Київ*. 2001. № 11–12. С. 163–165.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Гусейнов Г. Сповідь дитинства. Станційні пасторали. Кривий Ріг: Акта, 2005. 539 с.

REFERENCES

1. Andrusiak, I. (2003). Ostanni tarpany. Pro knyhu Hryhoriia Huseinova «Hospodni zerna». [The last tarpans. About Grigory Huseynov's book "Lord's Grains"] *Dzerkalo tyzhnia*. № 17, 8 travnia 2003. [in Ukrainian]
2. Holoborodko, Ya. (2007). Apokastasys «Hospodnikh zeren» (Rozdumy nad knyhoiu Hryhoriia Huseinova). [Apocastasis of "Lord's Grains" (Reflections on the book by Grigory Huseynov)]. *Dzerkalo tyzhnia*. № 3, 27 sichnia 2007. [in Ukrainian]
3. Holoborodko, Ya. (2004). Restavratsiia chasu («Hospodni zerna» Hryhoriia Huseinova). [Restoration of time ("Lord's Grains" by Grigory Huseynov)]. *Berezil*. 2004. № 11. 169–175. [in Ukrainian]
4. Holoborodko, Ya. (2004). Symfoniia noumeniv Hryhoriia Huseinova («Hospodni zerna»). [Symphony of Grigory Huseynov's Noumen ("Lord's Grains")]. *Kyiv*. 2004. № 7–8. 157–163. [in Ukrainian]
5. Slapchuk, V. (2001). Nezaimani ptashyni hnizda: Retsenziia na knyhu Hryhoriia Huseinova «Stantsiini pastorali». [Untouched Birds'Nests: Review of Grigory Huseynov's book "Station Pastorals"]. *Kyiv*. 2001. № 11–12. 163–165. [in Ukrainian]

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

1. Huseinov, H. (2005). Spovid dytynstva. Stantsiini pastorali. [Confession of childhood. Station pastorals]. Kryvyi Rih: Akta, 2005. [in Ukrainian]

VERBAL-SITUATIONAL COMICALITY IN THE WORK OF H. HUSEINOV “STATION PASTORAL (CHILDHOOD CONFESSION)”

Rybalka Iaroslava Ivanivna

*Candidate of philological sciences,
Associate Professor, Department of Ukrainian Language,
Oles Honchar Dnipro National University
72, Gagarin ave., Dnipro, Ukraine*

Maiboroda Nataliia Grigorivna,

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor, Department of Ukrainian Language,
Oles Honchar Dnipro National University
72, Gagarin ave., Dnipro, Ukraine*

The article covers verbal, situational and verbal-situational devices of creating the comical in the work of the writer from Dnipro region Hryhoriia Huseinov. Author's creative individuality, his worldview, his attitude to the phenomena of surrounding reality, and his opinion about them – they all influenced the selection and organization of linguistic devices. As

a writer, Hryhorii Huseinov has developed his skills, absorbing the achievements of folk humour, traditional acquisitions of comical in Ukrainian literature, and the best features created by the humourists from other countries' literature. Works of Hryhorii Huseinov as a humourist include purely patriotic Ukrainian images and motives. As the content of the situation and the words that express it belong to various categories, we differentiate situational and verbal humour, situational and verbal devices of creating the comical. The content, as well as the word, has its own specifics, which is conditioned by the nature of the situation. The latter may be comical. The word can also cause laughter. Humour, that is evoked by the content of the situation is situational. We distinguish the following devices: secondary, tertiary, such that is not directly related to the topic is moved to the primary position, whereas the main point is in the last place; purely local or little-known is presented as well-known; the undeniable truth is referred as questionable; covert description of negative phenomena; characteristics of characters through situations in which they appear, or through their actions; the use of Surzhyk to complicate the situations, which makes them comical. An intermediate group of devices of creating the comical – verbal-situational – has been highlighted. Particularly, to of its types: author's individual and traditional devices. The first type includes: comic verbal-situational euphemisms; search for contrastive synonymic word for opposition, accumulation of rhetorical questions; verbal-situational alogism; incompatible verbal-situational oppositions. The following traditional devices are determined: use of phraseologisms (phraseologisms as stable verbal combinations with a narrow but clearer situation, and phraseologisms with a pronounced situation of a wider meaning); stable curse words that have not lost their semantic value; use of lines from songs and poetry that enforce the contrast by creating the background of the episode. The discovered and researched multivariate linguistic devices of creating the comical allow us to claim that the writer is able to find the most significant capabilities of Ukrainian word in creating the comical.

Key words: linguistic devices, comical, humour, contrast, author's individual verbal-situational devices of creating the comical, euphemisms, rhetorical questions, Surzhyk.